

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/28.208902>**Ганна КАРАСЬ,***orcid.org/0000-0003-1440-7461**доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри методики музичного виховання та диригування
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) karasg@ukr.net*

МЕТОДОЛОГІЯ ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВІДКРИТИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ВИВЧЕННІ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Глобалізація та інформаційна революція, які пронизують всі сфери людського життя, в тому числі науку та освіту, актуалізують увагу науковців до використання відкритих освітніх ресурсів у навчальному процесі вищої школи. В умовах викликів, зумовлених пандемією, переходом навчання на дистанційну форму, вказані ресурси є важливою допомогою викладачам і студентам у забезпеченні освітнього процесу.

Мета статті полягає в обґрунтуванні застосування методології трансдисциплінарної інтеграції відкритих освітніх ресурсів у вивченні художньої культури української діаспори.

Навчальна дисципліна «Українська художня культура» та її складник «Українська музична культура» є важливою в гуманітарних навчальних закладах. Українська художня культура як системне синкретичне явище розглядається автором у нерозривності художньої культури України та її діаспори. Остання в силу суспільно-історичних подій була табуованою темою для пізнання, вивчення та пропагування. Тільки з часу проголошення незалежності України вченим країни відкрилася це маловідома частина нашої культури.

Використання надбань художньої культури української діаспори в освітньому процесі передбачає застосування певної методології. На думку автора, нею може бути методологія трансдисциплінарної інтеграції відкритих освітніх ресурсів. Поняттям «трансдисциплінарність» окреслено методологічну засаду застосування інтегрованих наукових підходів до проблем, які переходять межі усталених академічних дисциплін.

Відкриті освітні ресурси (англ. Open Educational Resources – OER) – загальна назва для всіх освітніх засобів, до яких є повністю відкритий доступ завдяки безкоштовній ліцензії або переведення їх у суспільне надбання та створення доступу до таких ресурсів за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій. Тобто, це універсальні освітні ресурси, які доступні для всього людства. Такі відкриті джерела мобілізують всю світову спільноту педагогів і викладачів.

Для вивчення художньої культури української діаспори автор пропонує використовувати сайти інституцій (мистецьких, громадських, освітніх); з електронним аналогом друкованого видання; архівів і про архіви діаспори; мистецьких колективів і про них; музеїв; виставок; часописів; інформаційні; ресурси про діаспорні видання; персональні сайти композиторів, піаністів, співаків, художників та інших.

Використовуючи електронні освітні ресурси, викладач вдосконалює свою кваліфікацію, розширює власний кругозір, самостійно вирішує, яким чином організувати роботу студентів. В сукупності це дасть можливість вирішити завдання індивідуалізації та диференціації навчання; стимулювання різноманітної творчої діяльності студентів; виховання навичок до рефлексії; зміни ролі студента в освітньому процесі від пасивного спостерігача до активного дослідника.

Ключові слова: *методологія, трансдисциплінарна інтеграція, відкриті освітні ресурси, навчальний процес, вища школа, художня культура, діаспора.*

Hanna KARAS,*orcid.org/0000-0003-1440-7461**Doctor of Art History, Professor,
Professor of Music Methodology Education and Conducting
of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) karasg@ukr.net*

THE METHODOLOGY OF TRANSDISCIPLINARITY INTEGRATION OF OPEN EDUCATIONAL RESOURCES IN THE STUDY OF ARTISTIC CULTURE OF THE UKRAINIAN DIASPORA

Globalization and information revolution that pervaded all spheres of human life, including science and education, are updating the scholarly attention to the use of open educational resources in the learning process of high school. In the context of the challenges, created by the pandemic, the changeover to distance learning makes these resources important in helping the teachers and students to hold on the educational process.

The purpose of the article is to justify the application of transdisciplinary integration methodology of open educational resources in the study of artistic culture of the Ukrainian diaspora.

The academic discipline “Ukrainian Art Culture” and its component “Ukrainian Music Culture” are important subjects in academic education institutions. Ukrainian artistic culture is regarded by us as a consistent syncretic phenomenon inseparable of the artistic culture of Ukraine and its Diaspora. Owing to social and historical events Diaspora has been a taboo subject for cognition, study, and promotion during a certain period. It is only since the proclamation of Ukraine’s Independence that the Ukrainian scientists have discovered this little-known part of our culture.

The use of Ukrainian diaspora culture achievements in the educational process implies the application of a certain methodology. In our view, the methodology of the transdisciplinary integration of open educational resources can be used for this purpose. The concept of “transdisciplinarity” outlines the methodological basis for the application of integrated scientific approaches to problems that transcend the established academic disciplines boundaries.

Open Educational Resources (OER) are educational resources that give us opportunity to foster access to educational content under open licenses to allow their free use through information and communication technologies. In other words, these universal educational resources are accessible to a good deal of mankind. Such open resources mobilize the entire community of educators and teachers.

To study the Ukrainian Diaspora artistic culture, we offer to use the following sites: the sites of different institutions (artistic, social, educational, etc.); analogue sites; Diaspora archives sites; the sites of museums and exhibitions; magazines sites; general news and information sites; Diaspora’s publishing resources; personal websites of composers pianists, singers, artists, and etc.

The use of electronic educational resources helps teachers to improve their qualification, expands their outlook, gives the opportunity to take the decisions about the organization of the students’ work independently. This, in turn, will provide for the solution of many tasks, including learning individualization and differentiation; stimulation of students’ creativity; training reflection skills; changing a student’s role in educational process from a passive observer to an active researcher.

Key words: methodology, transdisciplinary integration, open educational resources, educational process, higher education, artistic culture, diaspora.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси та інформаційна революція, які пронизують всі сфери людського життя, в тому числі науку та освіту, актуалізують увагу науковців до використання відкритих освітніх ресурсів у навчальному процесі вищої школи. В умовах викликів, зумовлених пандемією, переходом навчання на дистанційну форму, вказані ресурси є важливою допомогою викладачам і студентам у забезпеченні освітнього процесу.

Актуальними завданнями сучасного освітнього простору є «Модернізація освіти, інноваційне змістове наповнення освітнього простору, забезпечення рівного доступу учасників освітнього процесу до якісних навчальних і методичних матеріалів незалежно від місця їх проживання та форми навчання, створених на основі інформаційно-комунікаційних технологій» (Ігнатенко, Перевозник, 2016: 15).

Аналіз досліджень. Питання трансдисциплінарності розглядалося зарубіжними вченими А. Манфредом (Manfred, 2005) та Б. Ніколеску (Nicolescu) з 1990-х років. Лідер сучасного напрямку трансдисциплінарності в Західній Європі Басараб Нікулеску трактує трансдисциплінарність як єдність фактологічного, ментального і лінгвістичного рівнів дослідження явищ природи (Nicolescu). Він вважає, що необхідно створити студії з трансдисциплінарних досліджень (без будь-якого ідеологічного, політичного чи релігійного втручання), до яких би залучалися науковці з різних дисциплін.

Цю ідею поступово мають впроваджувати дослідники і творча інтелігенція, які працюють за межами університету. Вони повинні прагнути до

академічного діалогу між різними культурними підходами. Цій проблематиці був присвячений світовий конгрес (1994) (1st World Congress).

Трансдисциплінарність як принцип організації наукового дослідження у вирішенні комплексних проблем розкриває стаття Я. Чайки (Чайка, 2011). Питання електронних освітніх ресурсів (далі – ЕОР) в межах інформаційного забезпечення діяльності ресурсних центрів дистанційної освіти та невід’ємного складника освітнього процесу знаходяться в центрі уваги О. Ігнатенко, І. Перевозник (Ігнатенко, Перевозник, 2016) та О. Коневщинської (Коневщинська, 2014).

Мета статті полягає в обґрунтуванні застосування методології трансдисциплінарної інтеграції відкритих освітніх ресурсів у вивченні художньої культури української діаспори. Для її досягнення актуальним є вирішення таких **завдань**: висвітлити теоретико-методологічні засади міждисциплінарних досліджень; дослідити значення трансдисциплінарності для вивчення художньої культура української діаспори; обґрунтувати модель трансдисциплінарної інтеграції відкритих освітніх ресурсів у вивченні художньої культури української діаспори.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж здійснити характеристику застосування методології трансдисциплінарної інтеграції відкритих освітніх ресурсів у вивченні художньої культури української діаспори, важливо визначитися із базовими поняттями дослідження.

Насамперед автор розглядає термін «**трансдисциплінарність**». Я. Чайка пише: «Будь-яка наукова проблема для сьогоденного (постнекласичного) етапу розвитку науки є комплексною,

охоплює в процесі свого дослідження різні галузі знань. Саме тому вирішення подібних проблем, аналіз таких явищ і об'єктів не можливі в рамках вузької дисциплінарності» (Чайка, 2011: 29).

Манфред Макс-Ніфф наголошує, що так званий монодисциплінарний метод навчання, до якого всі ми звикли і без якого не уявляємо собі систему вищої освіти, стає все менш ефективним, а трансдисциплінарність є результатом координації між всіма ієрархічними рівнями (Manfred, 2005: 5, 7).

Термін «трансдисциплінарність» одним із перших запропонував Жан Піаже, який так висловився з цього приводу на засіданні семінару «Міжпредметні зв'язки – проблеми освіти і досліджень в університетах», що відбувся у вересні 1970-го року в Франції: «Нарешті, на етапі міждисциплінарних відносин ми переходимо на вищий їх рівень – трансдисциплінарний, коли стає можливим не тільки тісна взаємодія між науково-дослідними напрямками, а й поглиблення зв'язків між ними, долаючи стійкі дисциплінарні бар'єри» (Piaget, 1972: 144).

Нині в середовищі науковців немає єдиного підходу до визначення цього терміну. Огляд різних його трактувань здійснено в статті Я. Чайки (Чайка, 2011). Трансдисциплінарність розуміється як «декларація», яка проголошує рівні права відомих і маловідомих вчених, великих і малих наукових дисциплін, культур і релігій в дослідженні навколишнього світу (1st World Congress); високий рівень освіченості, різнобічності, універсальності знань конкретної людини (Manfred, 2005: 7); «правило дослідження навколишнього світу» (De Mello, 2001); «принцип організації наукового знання», який відкриває широкі можливості взаємодії багатьох дисциплін при вирішенні комплексних проблем природи і суспільства (De Mello, 2001).

Трансдисциплінарність в четвертому значенні дозволяє вченим виходити за рамки своєї дисципліни без боязні бути звинуваченими в дилетантстві. Залежно від того, в якій кількості і в якому поєднанні вчені будуть використовувати інші дисципліни у своєму дисциплінарному дослідженні, трансдисциплінарність в її четвертому значенні буде називатися мультидисциплінарністю (multidisciplinarity), плюродисциплінарністю (pluridisciplinarity), інтердисциплінарністю (interdisciplinarity).

Якщо **мультидисциплінарність** – це співпраця, заснована на одночасному чи по черговому вивченні складної проблеми з перспектив кількох галузей знання без будь-якого взаємного засвоєння, трансформації та узгодження методологіч-

них інструментаріїв цих дисциплін, то **плюродисциплінарність** передбачає співробітництво між дисциплінами, але без будь-якої координації та ієрархічності. **Інтердисциплінарність** має справу з предметом, який виходить за межі однієї дисципліни, проте її мета залишається в рамках дисциплінарного дослідження і полягає в перенесенні методів з однієї дисципліни в іншу. Отож, поняттям трансдисциплінарність окреслюють методологічну засаду застосування інтегрованих наукових підходів до проблем, які переходять межі усталених академічних дисциплін.

Для того, щоб трансдисциплінарність стала доступною і зрозумілою для викладачів і студентів ВНЗ, її необхідно представити у вигляді наукового підходу. Тобто, вона повинна бути самостійним науковим напрямом, який має власний предмет дослідження, концепцію, трансдисциплінарний підхід і мову, одиниці виміру й моделі дійсності, метод аналізу інформації і методику аналізу ризику рішень, які приймаються.

Підходом називається сукупність способів і прийомів вивчення об'єкта, його структурних, функціональних особливостей, властивостей, а також взаємодій з оточуючим світом. Поява нових підходів зумовлена насамперед метою дослідження. Якщо в якості критерію класифікації наукових підходів вибрати ступінь повноти пізнання навколишнього світу, то всі підходи можна звести до чотирьох основних видів: дисциплінарний; міждисциплінарний, мультидисциплінарний (полідисциплінарний) і трансдисциплінарний системний.

Як же застосувати трансдисциплінарний системний підхід у вивченні художньої культури української діаспори? Одним із шляхів, на думку автора, може слугувати **інтеграція відкритих освітніх ресурсів**.

Відкриті освітні ресурси (англ. *Open Educational Resources – OER*) – загальна назва для всіх освітніх засобів, до яких є повністю відкритий доступ завдяки безкоштовній ліцензії або переведення їх у суспільне надбання та створення доступу до таких ресурсів за допомогою інформаційних та комунікаційних технологій. Цей термін було вжито на зборах ЮНЕСКО в 2002-му році, на яких учасники висловили бажання створення універсальних освітніх ресурсів, доступних для всього людства, та надію, що в майбутньому це відкрите джерело мобілізує всю світову спільноту вчителів (Forum, 2002).

Прикладами відкритих освітніх ресурсів у світі є *освітні платформи провідних університетів та проекти Wikimedia Foundation*. До першої групи

належать Open Educational Resources (OER), які надають доступ до матеріалів курсів, модулів, підручників, потокового відео, тестів, програмного забезпечення і будь-яких інших інструментів, матеріалів або методів, що використовуються для підтримки доступу до знань за багатьма дисциплінами: мистецтво та гуманітарні науки, освіта, історія, соціальні науки (Open Yale Courses).

Відеобібліотека відеолекцій світу – це міжнародна навчальна мережа, в якій доступні повні курси відео та лекції від відомих навчальних закладів світу (wlp). Відеокурси кращих університетів світу можна знайти на сайті MyEducationKey (MyEducationKey), а безкоштовний і відкритий доступ до репозиторію освітніх відеолекцій науковців міститься на сайті VideoLectures.NET (VideoLectures.NET). Ресурс edX, заснований Гарвардським університетом і Массачусетським технологічним інститутом, пропонує більше 150 online курсів від кращих університетів та інститутів світу. Після завершення курсу можна отримати сертифікат за підписом викладача, додати його до резюме (edX).

Платформа Coursera – безкоштовні онлайн-курси (близько 600) викладачів провідних університетів світу (Coursera). Вона має зручну систему пошуку за різними критеріями. Курси включають записані відеолекції, автоматичні та рецензовані завдання, обговорення форумів. Після завершення є можливість отримати електронний сертифікат курсу. Серед дисциплін є музика, мистецтво. Лекції та інші матеріали з дисциплін гуманітарних, суспільних і природничих наук пропонує платформа Open Yale Courses (Open Yale Courses). Освітні матеріали Принстонського університету (США) розміщені на платформі Media Central (Media Central).

Другу групу відкритих освітніх ресурсів складають проекти Wikimedia Foundation – американської неприбуткової організації, яка забезпечує матеріальне підґрунтя для численних інтернет-спільнот, які створюють вміст, що вільно розповсюджується; виконує в них функції керування. Ці спільноти працюють за технологією «вікі», звідти й така назва (*media* тут – скорочення від «мультимедіа»). Нині існує 37 регіональних відділень Фонду «Вікімедіа», в тому числі в Україні.

До відкритих освітніх ресурсів в Україні належить проект “Prometheus”, інституційні репозитарії університетів, електронні бібліотеки.

Проект “Prometheus” – безкоштовні онлайн-курси та онлайн-освіта від викладачів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,

Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Києво-Могилянської академії (Prometheus). Тільки за перші 6 місяців з моменту старту проекту (15 жовтня 2014-го року) на веб-сайті вже було зареєстровано більше 70 тисяч користувачів, для яких було доступно 20 курсів. Нині платформа пропонує широкий вибір курсів для різних груп.

Інституційні репозитарії українських університетів – електронний архів для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, які проводяться в установі. Репозитарій може містити велику базу матеріалів: наукові статті; автореферати дисертацій і дисертації; навчальні матеріали; книжки чи розділи книг; студентські роботи; матеріали конференцій; патенти; зображення, аудіо- та відео-файли; вебсторінки; комп’ютерні програми; статистичні матеріали; навчальні об’єкти; наукові звіти. Такі депозитарії доступні на сайтах всіх українських університетів.

Електронна бібліотека України ELibUkr об’єднує в Консорціум 36 українських інституцій: університетів та академічних бібліотек. Основна місія платформи – зміни української освіти та науки через доступ українських вчених і студентів до світової наукової інформації та належне представлення результатів власних досліджень українських науковців у світі; сприяння інтеграції системи вищої освіти України в світовий освітній та науковий простір; сприяння відкритому доступу та відкритій науці (ELibUkr).

Серед ресурсів відкритого доступу: електронна бібліотека “Diasporiana” – проект зі збереження інтелектуальної спадщини української еміграції, який містить рідкісні видання різного спрямування, в тому числі мистецтва (Diasporiana); електронна бібліотека «Культура України» – інтегрований ресурс, орієнтований на широке коло користувачів, в рамках якого формуються колекції, спрямовані на поширення знань про культуру України (Культура України); Europeana – європейська цифрова бібліотека, яка містить понад 4,5 мільйони зображень, текстів, звукових і відеозаписів.

В розділі «Музика» тут нараховується 345 тисяч записів, нот, інструментів, музичних колекцій (Europeana). Всі EOR як основний компонент інформаційного освітнього середовища передбачають застосування нових методів і форм навчання: електронне; мобільне; мережеве; автономне; змішане; спільне навчання (Ігнатенко, Перевозник, 2016: 15).

До основних видів ЕОР належать електронний документ; електронне видання; електронний аналог друкованого видання; електронні дидактичні демонстраційні матеріали; інформаційна система; депозитарій електронних ресурсів; комп'ютерний тест; електронний словник; електронний довідник; електронна бібліотека цифрових об'єктів; електронний навчальний посібник; електронний підручник; електронні методичні матеріали; курс дистанційного навчання; електронний лабораторний практикум (Ігнатенко, Перевозник, 2016: 15–16).

За функціональною ознакою їх класифікують на навчально-методичні (навчальні плани, робочі програми навчальних дисциплін, розроблені відповідно до навчальних планів); методичні ЕОР (методичні вказівки, методичні посібники, методичні рекомендації для вивчення окремого курсу та керівництва з виконання проектних робіт, тематичні плани); навчальні ЕОР (електронні підручники та навчальні посібники); допоміжні ЕОР (збірники документів і матеріалів, довідники, покажчики наукової та навчальної літератури, наукові публікації педагогів, матеріали конференцій, електронні довідники, словники, енциклопедії); контролюючі ЕОР (тестуючі програми, банки контрольних завдань і завдань з навчальних дисциплін та інші ЕОР, які забезпечують контроль якості знань (Ігнатенко, Перевозник, 2016: 16–17).

Яким чином ЕОР можна використовувати при вивченні художньої культури української діаспори? Художня культура – це складне, багатопланове утворення, яке об'єднує всі види мистецтва, процес художньої творчості, його результати і систему заходів зі створення, збереження і розповсюдження художніх цінностей, виховання творчих кадрів і глядацької аудиторії.

Класифікація ЕОР для вивчення художньої культури української діаспори є такою:

1) *сайти з електронним аналогом друкованого видання.*

Це насамперед електронна бібліотека української діаспори «Діаспоріана» (Disporiana) як інноваційний метод збереження інтелектуальної спадщини української еміграції. Ініціатива її створення належить Інституту журналістики і масової комунікації Класичного приватного університету (Запоріжжя) за підтримки ентузіастів та людей доброї волі.

Проект є одним із загальнонаціональних проєктів електронних бібліотек, спрямованим на досягнення такої мети: зміцнення культурних зв'язків і формування позитивного іміджу України в світі; забезпечення можливості вільного доступу користувачів до надбань української еміграції за допо-

могою інтернету; створення електронних копій друкованих документів, які знаходяться в фондах бібліотек та інших закладів культури, приватних колекціях, з метою збереження інтелектуальної спадщини та запобігання фізичній втраті документів; можливість працювати одночасно з одним і тим же виданням багатьом користувачам, зручність перегляду. Електронна бібліотека орієнтована на широкі кола користувачів. Серед її розділів – книги з мистецтва в форматах PDF та DjVu;

2) *інформаційні ресурси про діаспорні видання:* видавництво «Дуліби» має розділ «Діаспоріана» (Дуліби);

3) *сайти архівів:* Центральний державний архів зарубіжної україніки (Центральний державний архів зарубіжної україніки); архів Українського Вільного Університету в Мюнхені (Архів Українського Вільного університету);

4) *сайти мистецьких колективів діаспори,* на яких містяться відомості про колективи, керівників, новини, аудіо і відеозаписи: Української капели бандуристів із Детройту, США (The Ukrainian Bandurist Chorus); хору «Веснівка» з Канади (Vesnivka);

5) *сайти про громади українців за кордоном та різні інституції;*

6) *сайти про мистецькі колективи, музеї, виставки діаспори:* канадський сайт «Брама» (Брама);

7) *персональні сайти композиторів, піаністів, співаків діаспори,* на яких розміщено їхні біографії, музику, дискографію, публікації, новини (про композиторів Вірко Балея із США (Virko Baley) та Ларису Кузьменко з Канади (Larysa Kuzmenko), канадського піаніста-композитора Любомира Мельника (Lubomyr Melnyk), оперну співачку з Австрії Зоряну Кушплер (Zoryana Kushpler);

8) *сайти часописів:* найстарішої газети діаспори «Свобода» (США), на якому розміщено архів з 1893 до 2019 року (Свобода); Міст online – тижневика для українців всього світу (Міст online).

Висновки. ЕОР «призначені для різнобічного і цілеспрямованого використання їх учасниками освітнього процесу з метою інформаційно-процесуальної підтримки навчальної, наукової та управлінської діяльності» (Коневщинська, 2014: 170).

Використовуючи ЕОР, викладач підвищує власний фаховий рівень, пропонує студентам різні засоби аналізу матеріалів (за допомогою герменевтичного та компаративного аналізу, аналізу документів), а також самостійно вирішує, яким чином організувати роботу студентів.

ЕОР дозволяють вирішити завдання індивідуалізації та диференціації навчання; стимулювання

різноманітної творчої діяльності студентів; виховання навичок до рефлексії; зміни ролі студента в освітньому процесі від пасивного спостерігача до активного дослідника (Ігнатенко, Перевозник, 2016: 16).

Трансдисциплінарний підхід як сукупність способів і прийомів вивчення об'єкта є нагальним у справі розв'язання багатьох проблем. Модель

трансдисциплінарної інтеграції відкритих освітніх ресурсів у вивченні художньої культури української діаспори полягає у використанні їх як невід'ємного складника освітнього процесу. При такому підході знання окремих дисциплін стають готовими для їх спільного використання у вирішенні дослідницьких і практичних завдань будь-якої складності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архів Українського Вільного Університету: URL: <https://www.ufu-muenchen.de/uk/archive> (дата звернення: 01.04. 2020).
2. «Брама» (Канада) : сайт. URL: <http://www.brama.com/fun/ukr.html> (дата звернення: 01.04. 2020).
3. «Дуліби» : видавництво. URL: <http://www.duliby.com.ua/naukovo-populyarna/itemlist/category/71-diasporiana> (дата звернення: 01.04. 2020).
4. Ігнатенко О., Перевозник І. Електронні освітні ресурси як невід'ємний складник освітнього процесу. *Освіта. Технікуми. Коледжі* : навч.-метод. журнал. 2016. Ч. 3, 4 (41). С. 15–18.
5. Коневщинська О. Електронні освітні ресурси в межах інформаційного забезпечення діяльності ресурсних центрів дистанційної освіти. *Online: 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Том 43, № 5. С. 164–173.
6. «Культура України» : електронна бібліотека. URL: <http://elib.nlu.org.ua/index.html> (дата звернення: 01.04. 2020).
7. Міст online. URL: <http://meest-online.com/> (дата звернення: 01.04. 2020).
8. Свобода (США) : газета. URL: <http://svoboda-news.com/svwp/> (дата звернення: 01.04. 2020).
9. Центральний державний архів зарубіжної україніки. URL: <https://tsdazu.archives.gov.ua/> (дата звернення: 01.04. 2020).
10. Чайка Я. М. Трансдисциплінарність як принцип організації наукового дослідження у вирішенні комплексних проблем. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2011. Ч. 102. С. 29–32.
11. Coursera. URL: <https://www.coursera.org/> (дата звернення: 29.03. 2020).
12. De Mello M. The School of the Future, University of São Paulo, Center for Transdisciplinarity Education (CETRANS), 2001.
13. DIASPORIANA.ORG.UA. URL: <http://diasporiana.org.ua> (дата звернення: 01.04. 2020).
14. edX. URL: <https://www.edx.org/> (дата звернення: 29.03. 2020).
15. ELibUkr. URL: <http://www.elibukr.org/> (дата звернення: 01.04. 2020).
16. Europeana. URL: <https://www.europeana.eu> (дата звернення: 01.04. 2020).
17. Forum on the Impact of Open Courseware for Higher Education in Developing Countries, UNESCO, Paris, 1–3 July 2002: final report. Paris : UNESCO, 2002. 30 p.
18. 1st World Congress of Transdisciplinarity (1994), Preamble. Convento da Arrábida, Portugal, November 2–6. URL: <https://www.cocratos.nl/wp-content/uploads/2016/02/Charter-of-Transdisciplinarity.pdf> (дата звернення: 02. 04.20).
19. Larysa Kuzmenko. URL: <https://www.larysakuzmenko.com/bio.html> (дата звернення: 01.04. 2020)
20. Lubomyr Melnyk: pianist / composer. URL: <http://www.lubomyr.com/> (дата звернення: 01.04. 2020).
21. Manfred A. Max-Neef. Foundations of transdisciplinarity. *Ecological Economics*. 2005. № 53. P. 5–16.
22. Media Central. URL: <https://mediacentral.princeton.edu/> (дата звернення: 29.03. 2020).
23. MyEducationKey. URL: <http://www.myeducationkey.com/> (дата звернення: 29.03. 2020).
24. Nicolescu B. The Transdisciplinary Evolution of the University Condition for Sustainable Development. URL: <http://ciret-transdisciplinarity.org/bulletin/b12c8.php> (дата звернення: 01.04.2020).
25. OER COMMONS. URL: <https://www.oercommons.org/> (дата звернення: 29.03. 2020).
26. Open Yale Courses. *Yale University*. URL: <https://oyc.yale.edu/> (дата звернення: 29.03. 2020).
27. Piaget J. L'epistemologie des relations interdisciplinaires. *CERI / OCDE (ed.): L'interdisciplinarite. Problemes d'Enseignement et de Recherche dans les Universites*. Paris : OCDE, 1972. P. 131–144.
28. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 02.04. 2020).
29. The Ukrainian Bandurist Chorus. URL: <http://bandura.org/> (дата звернення: 01.04. 2020).
30. Vesnivka. <http://www.vesnivka.com/ukrainian> (дата звернення: 01.04. 2020).
31. VideoLectures.NET. URL: <http://videolectures.net/Top/#1=en> (дата звернення: 29.03. 2020).
32. Virko Baley. URL: <http://www.virkobaley.com/> (дата звернення: 01.04. 2020).
33. wlp (the world lecture project). URL: <https://world-lecture-project.org/> (дата звернення: 29.03. 2020).
34. Zoryana Kushpler. URL: <http://www.zoryana-kushpler.de/> (дата звернення: 01.04. 2020).

REFERENCES

1. Arkhiv Ukrainskoho Vilnoho Universytetu [Archive of Ukrainian Free University]. URL: <https://www.ufu-muenchen.de/uk/archive> (дата звернення: 01.04. 2020) [in Ukrainian].
2. “Brama” (Kanada): sait [Gateway (Canada): website]. URL: <http://www.brama.com/fun/ukr.html> (дата звернення: 01.04. 2020) [in Ukrainian].

3. “Duliby”: vydavnytstvo [Dulibes: Publishing House]. URL: <http://www.duliby.com.ua/naukovo-populyarna/itemlist/category/71-diasporiana> (дата звернення: 01.04. 2020) [in Ukrainian].
4. Ihnatenko O., Perevoznyk I. Elektronni osviti resursy yak nevidiemna skladova osvithnoho protsesu [Electronic educational resources are an integral part of the educational process]. *Education. Technical schools. Colleges : navch.-metod. zhurnal*. 2016. Ch. 3, 4 (41). S. 15–18 [in Ukrainian].
5. Konevshchynska O. Elektronni osviti resursy u mezhakh informatsiinoho zabezpechennia diialnosti resursnykh tsentriv dystantsiinoi osvity [Electronic educational resources within the limits of information support of activity of resource centers of distance education]. *Online: 2076-8184. Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*. 2014. T. 43, № 5. S. 164–173. [in Ukrainian].
6. “Kultura Ukrainy”: elektronna biblioteka. [“Culture of Ukraine”: electronic library]. URL: <http://elib.nlu.org.ua/index.html> (дата звернення: 01.04. 2020) [in Ukrainian].
7. Mist online [Bridge online]. URL: <http://meest-online.com/> (дата звернення: 01.04. 2020) [in Ukrainian].
8. Svoboda (SShA): hazeta [Freedom (THE USA): newspaper]. URL: <http://svoboda-news.com/svwp/> (дата звернення: 01.04. 2020) [in Ukrainian].
9. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv zarubizhnoi ukrainiky [Central record office of foreign ukrainika]. URL: <https://tsdazu.archives.gov.ua/> (дата звернення: 01.04. 2020) [in Ukrainian].
10. Chaika Ya. M. Transdystyplinarnist yak pryntsyv orhanizatsii naukovoho doslidzhennia u vyrishenni kompleksnykh problem [Transdisciplinarity as principle of organization of scientific research in the decision of complex problems]. *Announcer of the Kyiv national university of the name of Taras Shevchenko. Philosophy. Political science*. 2011. Ch. 102. S. 29–32 [in Ukrainian].
11. Coursera. URL: <https://www.coursera.org/> (дата звернення: 29.03.2020) [in English].
12. De Mello M. The School of the Future, University of São Paulo, Center for Transdisciplinarity Education (CETRANS), 2001 [in English].
13. DIASPORIANA.ORG.UA. URL: <http://diasporiana.org.ua> (дата звернення: 01.04. 2020) (in Ukrainian).
14. edX. URL: <https://www.edx.org/> (дата звернення: 02.04.2020) [in English].
15. ELibUkr. URL: <http://www.elibukr.org/> (дата звернення: 02.04.2020) [in Ukrainian].
16. Europeana. URL: <https://www.europeana.eu> (дата звернення: 01.04. 2020) [in English].
17. Forum on the Impact of Open Courseware for Higher Education in Developing Countries, UNESCO, Paris, 1–3 July 2002: final report. Paris : UNESCO, 2002. 30 p. [in English].
18. 1st World Congress of Transdisciplinarity (1994), Preamble. Convento da Arrábida, Portugal, November 2–6. URL: <https://www.cocratos.nl/wp-content/uploads/2016/02/Charter-of-Transdisciplinarity.pdf> (дата звернення: 02. 04.20) [in English].
19. Larysa Kuzmenko. URL: <https://www.larysakuzmenko.com/bio.html> (дата звернення: 01.04. 2020) [in English].
20. Lubomyr Melnyk: pianist / composer. URL: <http://www.lubomyr.com/> (дата звернення: 01.04.2020) [in English].
21. Manfred A. Max-Neef. Foundations of transdisciplinarity. *Ecological Economics*. 2005. № 53. P. 5–16. [in English].
22. Media Central. URL: <https://mediacentral.princeton.edu/> (дата звернення: 29.03.2020) [in English].
23. MyEducationKey. URL: <http://www.myeducationkey.com/> (дата звернення: 29.03. 2020) [in English].
24. Nicolescu B. The Transdisciplinary Evolution of the University Condition for Sustainable Development. URL: <http://ciret-transdisciplinarity.org/bulletin/b12c8.php> (дата звернення: 01.04.2020) [in English].
25. OER COMMONS. URL: <https://www.oercommons.org/> (дата звернення: 02.04.2020) [in English].
26. Open Yale Courses. *Yale University*. URL: <https://oyc.yale.edu/> (дата звернення: 29.03.2020) [in English].
27. Piaget J. L’epistemologie des relations interdisciplinaires. *CERI / OCDE (ed.): L’interdisciplinarite. Problemes d’Enseignement et de Recherche dans les Universites*. Paris : OCDE,1972. P. 131–144 [in French].
28. Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 02.04. 2020) [in Ukrainian].
29. The Ukrainian Bandurist Chorus. URL: <http://bandura.org/> (дата звернення: 01.04.2020) [in English].
30. Vesnivka. <http://www.vesnivka.com/ukrainian> (дата звернення: 01.04. 2020) [in English].
31. VideoLectures.NET. URL: <http://videlectures.net/Top/#l=en> (дата звернення: 29.03.2020) [in English].
32. Virko Baley. URL: <http://www.virkobaley.com/> (дата звернення: 01.04.2020) [in English].
33. wlp (the world lecture project). URL: <https://world-lecture-project.org/> (дата звернення: 29.03. 2020) [in English].
34. Zoryana Kushpler. URL: <http://www.zoryana-kushpler.de/> (дата звернення: 02.04.2020) [in English].